

ZAMOREC V LOŠKEM GRBU

Od kod zamorec v grbu mesta Škofje Loke, o tem marsikdo ugiba in sprašuje. Gotovo so ga prevzeli iz grba freisinških škofov, ki vsebuje tudi zamorčevo glavo. Toda odkod zamorec v freisinškem grbu? Tudi to ni dognano in so o tem različne domneve.

V srednjem veku je veljalo za znak imenitnosti, če je dostojanstvenik imel v svojem spremstvu prikupnega zamorčka, ki ga je lahko kupil kje v Orientu. Večkrat je gospodar razen zamorčka kupil tudi papigo ali majhno opico, da je z njima mali dvorjan zabaval družbo. Zdi pa se neverjetno, da bi škof vzel v svoj grb, ki je znak njegovega dostojanstva, tako neveljavno, ponižujočo osebo, kakor je bil suženjski zamorček iz spremstva.

Ko sem bil leta 1965 vodič v Loškem muzeju, sem spremljal po zbirkah mnoge tuje občudovalce Loke in njene zgodovine, med njimi tudi dr. Franca Simmerdinga, vladnega svetnika iz Münchna. Ob velikem grbu škofa je načel vprašanje o zamorcu v freisinškem in loškem grbu. Pozneje se mi je pismeno zahvalil iz Münchna za vodstvo po muzeju in napisal tudi tole:

»Spominjam se na naš razgovor pred grbom freisinškega škofa, ki prikazuje kronano zamorčevo glavo. V zvezi s tem sem dosegel nekaj, čeprav skromnih dosegov. Freisinški škofje imajo že zelo, zelo dolgo zamorčevo glavo v grbu. To je v zvezi s svetnikom Mavricijem, nemško Moritzem. Ime Moritz prihaja od izraza 'der Mohr', kar pomeni zamorec. Sv. Mavricij je bil poveljnik tako imenovane tebanske legije. Pri nas ga prikazujemo kot zamorca, ker je ta legija prišla iz Orienta, iz kraja Thebais (Tebe — op. V. Ž.) v Egiptu. To legijo je poslal cesar Dioklecijan okoli leta 300 v Švico za okrepitev tamkajšnji posadki. Med tedanjimi preganjanji kristjanov so to legijo s poveljnikom Mavricijem vred pobili pri kraju, ki ga zdaj imenujejo St. Moritz. V Švici in Nemčiji stoji slika zamorca Mavricija-mučenika na oltarjih mnogih cerkva in kapel, privzeli so ga tudi v škofovski grb. Torej tudi loškega zamorca ni smatrati za dvorjanika, ki je dajal veljavo škofovskemu dvoru.«

Naj zdaj naši zgodovinarji presodijo, ali so verjetni navedeni podatki o izvoru freisinškega in loškega grba.

Viktor Žužek

K PROBLEMATIKI LOŠKEGA GRBA

Kot je znano, je v osrednjem delu loškega grba upodobljena glava zamorca s krono. Nešteto krat so mi bila že postavljena vprašanja, od kod neki izvira ta nenavadna upodobitev. K reševanju tega vprašanja, ki ni enostavno, naj vsaj do neke mere prispeva naslednji prispevek.

Vsa mesta so imela v pečatih predvsem obzidje. Ker pa je bilo takih mestnih pečatov veliko, so jim za lažjo razpoznavo med drugim dodajali določene dele grba svojih zemljiških gospodov. V freisinških mestih so pač prevzemali freisinški grb oziroma vsaj zamorca iz

tega grba. Ta motiv je uporabljen pri vrsti freisinških mest, tako npr. razen v Škofji Loki tudi v Ober Wölzu na Zgornjem Štajerskem pa v Waidhofnu v Zgornji Avstriji itd. S tem smo pač razložili pojav zamorca v loškem grbu. Ostaja pa seveda vprašanje, kako je prišel zamorec v freisinški grb. S tem problemom se je ukvarjala vrsta raziskovalcev, med njimi mnogi amaterji, ki so z večjo ali manjšo verjetnostjo skušali priti stvari do dna. V to vrsto sodi tudi prispevek Viktorja Žužka z naslovom *Zamorec v loškem grbu*, ki je objavljen v pričujočem letniku Loških razgledov (str. 261).

Ker poziva avtor zgodovinarje, naj podajo svoje mnenje o verjetnosti navedene verzije, sem skoraj prisiljen, da se oglasim na tem mestu, čeprav bi bil bolj poklican govoriti o teh stvareh strokovnjak na polju heraldike (nauk o grbih) in sfragistike (nauk o pečatih).

Povsem jasno je, da razlaga V. Žužka oziroma njegovega informatorja dr. Franca Simmerdinga prav nič ne prepričuje o pravilnosti postavljene teze. Kako naj bi mogli verjeti, da je zamorčeva glava v loškem grbu povezana s sv. Mavricijem in z vso ostalo zgodbo, omenjeno v njegovem članku. O kakem Mavriciju v freisinski povezavi ni nikakega sledu, če izvzamem freisinskega škofa Mavricija, ki je vladal škofiji v letih 1559—1566, torej stoletja kasneje, ko se je pojavil zamorec v loškem grbu. Omenjeni članek ni torej prav nič pripomogel k rešitvi našega vprašanja — nasprotno, vodi nas v nevarnost, da se razširi po nepotrebnem neka verzija, ki nima nikake podlage.

Priznati moram, da držim trditev Mihaela Hartiga, ki poudarja, da nihče s popolno sigurnostjo ne ve, od kod zamorec in kaj pravzaprav pomeni.¹ Toda obenem me močno prepričuje teorija, ki jo omenja Hartig in jo posnema po delu barona v. Bugniet. V 18. in 19. stoletju so namreč našli množino freisinskih srebrnikov. Na sprednji strani novcev je zelo grobo izdelana glava z nizko mitro in z napisom »Corbinianus«. Na drugi strani novca je upodobljen škof Albert, ki je vladal freisinski škofiji v letih 1158—1183 in je zgradil današnje stolnico v Freisingu. Baron Bugniet je prvi točno ugotovil, da je glava zamorca istovetna s Korbinijanovo glavo na novcu. O tem je napisal posebno razpravo, ki ni bila nikdar natisnjena in je shranjena v diecezanskem arhivu v Münchnu. Svojo ugotovitev naslanja avtor na dejstvu, da so jemali za slike na pečatih

in grbih praviloma patrone ali ustanovitelje ustrezne cerkve. Vse do srede 13. stoletja so uporabljali v ta namen celotno sliko (gravuro portreta) ustreznih patronov, šele nato so pa začeli uporabljati v tej povezavi namesto svetnikov njihove simbole. Tako so npr. uporabili za sv. Petra dva ključa, za sv. Petra in Pavla ključ in meč, za sv. Lucijo oči itd. Ko so se začele pojavljati take slike v grbih (ok. 1200—1250), ni bilo v Freisingu na voljo nobenega karakterističnega simbola sv. Korbinijana. Značilni simbol v obliki medveda se je pojavil šele v 15. stoletju. Na voljo pa tudi ni bilo grba ustanovitelja, ker so Agilolfingi izumrli že v karolinškem času. Na voljo je ostal torej le še sam svetnik, ki so ga uporabljali na sprednji strani freisinskega novca. Sprva ni bilo treba tega še posebej pojasnjevati, ker je bila slika tedaj splošno znana. Kasneje se je pa to znanje izgubilo, zlasti ko Freising v 13. stoletju ni več koval lastnega novca. Slika se je sčasoma deformirala. Iz nizke škofovske mitre na kasnejšem novcu je nastala krona in iz grobo formirane glave svetnika je nastala zamorčeva glava. Mogoče je na ta pojav celo vplivalo dejstvo, da so Korbinijanove relikvije vse rjave barve. Prvič se je pojavil grb z zamorcem leta 1286.²

Opisani razvoj sicer ni dokazan, je pa zelo, zelo verjeten. Izven dvoma pa je, da so vse povezave z zamorci brez vsake podlage.

Opombe: 1. M. Hartig, Die Ikonographie des hl. Korbinian, Wissenschaftliche Festgabe zum zwölfhundertjährigen Jubiläum des heiligen Korbinian, herausgegeben von Dr. J. Schlecht, München 1924, str. 154. — 2. M. Hartig, o. d., str. 153—155. — Prisrčno se zahvaljujem prof. B. Otorepcu, ki mi je postal stregel z mnogimi tolmačenji.

Dr. Pavle Blaznik

LETA 1841 IZ LJUBLJANE SKOZI ŠKOFJO LOKO IN SELŠKO DOLINO V BOHINJ

V spominih oziroma potopisu Josepha Philberta v. Lazarini-Jablanitz o osem-dnevnem potovanju po Gorenjski, predvsem pa o hribolazenju po Julijskih Alpah, objavljenem v počastitev 100-letnice rojstva Valentina Vodnika (Vodnikov spomenik, Ljubljana 1859, str. 149 do 161), je zanimiv odlomek, ki se nanaša na škofjeloško ozemlje. Lazarinija je

namreč povabil prijatelj Eugen, naj gre z njim v hribe. Povabilo je sprejel in tako sta se odpravila v Julijce 12. avgusta 1841. leta (Man schrieb das Einundvierzigste im Jahrhundert der Eisenbahnen, des Papierismus und Effektschwindels, und zwar den 12. des Erntemonats).